



Kurs i bemötande av brottsoffer under rättsprocessen 2018

Att tillgodose offrets behov vid det straffrättsliga förfarandet. Brottsofferdirektivet, central lagstiftning och god praxis.

Mervi Sarimo, konsultativ tjänsteman

Elina Ruuskanen, specialsakkunnig



1. Brottsofferdirektivet 2012/29/EU

- Direktiv 2012/29/EU om fastställande av miniminormer för brottsoffers rättigheter och för stöd till och skydd av dem, givet 25.10.2012

Direktivets mål (artikel 1):

- ✓ säkerställa att brottsoffer får lämplig information, lämpligt stöd och skydd och kan medverka i straffrättsliga förfaranden
- ✓ säkerställa att brottsoffer erkänns och behandlas på ett respektfullt, hänsynsfullt, individuellt, professionellt och icke-diskriminerande sätt vid alla kontakter
- ✓ när brottsoffret är ett barn säkerställa att barnets bästa kommer i främsta rummet och bedöms individuellt. Ett barnorienterat förhållningssätt ska tillämpas i första hand.



2. Central nationell lagstiftning som stödjer brottsofferdirektivet (1)

- Ändringar i förundersökningslagen (RP 66/2015, lag 10-19/2016) i kraft 1.3.2016. Jfr offrets rättigheter enligt direktivet, bl.a.
 - ✓ ”Rätt att erhålla information” → **information som brottsoffer ska erbjudas**
 - ✓ ”Rätt till skydd” → **bedömning av målsägandens skyddsbehov**
 - ✓ ”Rätt till hjälp från stödverksamheter för brottsoffer” → FöUL 4 kap 10 § angående förmedling av offrets kontaktuppgifter till organisationer som tillhandahåller stödtjänster utvidgades till att gälla även situationer där behov av särskilt skydd föreligger.
- Förstärkt tilldelning av statliga medel till stödtjänster för offer. Brottsofferavgift i bruk 1.12.2016 (RP 293/2014, lag 669-672/2015). Finansiering tilldelad Brottsofferjouren för dess allmänna stödverksamhet i enlighet med artikel 8 och 9 i brottsofferdirektivet.



Information som ska erbjudas målsäganden

Artikel 4 och 6 i direktivet, nya FöUL 4:18 och 4:19

Förundersökningsmyndighetens skyldighet att underrätta målsäganden om dennes rättigheter utvidgades. Information ska tillhandahållas i den omfattning det är behövligt med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur, bland annat:

- om de **stödtjänster** som står till buds
- om rätten att under de förutsättningar **som anges i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål få ett rättegångsbiträde eller en stödperson** (jfr FöUL 7:10 underrättelser och FöUL 4:10 rätt att anlita biträde)
- om rätt till eventuell kostnadsfri **rättshjälp**
- **om de medel som står till buds för att skydda målsäganden** för hot mot hälsan eller säkerheten


I fall enligt FöUL 4:19 ska information ges om

- rätten att få en **anmälan om frigivning av fånge eller häktad** om målsäganden önskar få denna information



Broschyren ”Information om brottsoffers rättigheter” finns på www.oikeus.fi/sv:

- avsedd som ett hjälpmedel för poliser som ska ge informationen, men kan också skrivas ut åt offret
- kan också användas av rättsmyndigheter och andra som har att göra med brottsoffer
- finns på flera språk

 OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

1.3.2017

INFORMATION OM BROTTSOFFERS RÄTTIGHETER

I den här broschyren berättas det om vad ett brottsoffer har rätt att få information om av myndigheterna. Uppgifterna kan variera beroende på offrets behov, de personliga omständigheterna och brottets art. Kontaktuppgifter och länkar till ytterligare information i slutet av broschyren.

1. Polisanmälan

Det är viktigt att offret anmäler brottet till polisen. Anmälan ska göras så snart som möjligt för att brottet lättare ska kunna utredas.

kan en polis eller någon annan förundersökningsmyndighet förmedla dennes kontaktuppgifter till stödtjänsten, som sedan kontaktar offret.



Individuell bedömning av målsäganden

Artikel 22-24 i direktivet, nya FöUL 11:9a

Under förundersökningen bedöms **huruvida det behövs särskilda åtgärder för att skydda offret** mot ytterligare lidande, hot eller vedergällning under den tid **förundersökningen och domstolförfarandet pågår.**

Identifiering av sårbarhet med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur

Åklagaren ska höras.

Bedömningen är inte bindande för domstolen, som utvärderar fallet självständigt, dock utan att begränsa försvarets rättigheter.



Behovet av följande ska bedömas:

- Särskild förhørslokal, samma person som håller förhören, förhørsledare av samma kön som målsäganden (FöUL 7:21)
- Videoinspelning av förhör (FöUL 9:4)
- Att motparten är frånvarande eller inte tillåts se den som ska höras av domstolen (RB 17:51) eller att hörandet sker genom videokonferens utan att den som hörs behöver vara på plats (RB 17:52)
- Muntlig förhandling utan att allmänheten är närvarande (Lag om offentlighet vid rättegång i allmänna domstolar 15 §)

Domstolen kan överväga att höra målsäganden i frånvaro av den misstänkte eller allmänheten eller via videokonferens om målsäganden bedöms vara i behov av särskilt stöd med beaktande av omständigheter som hänför sig till målsägandens person och brottets natur.



Central lagstiftning (2)

Förordnande av rättegångsbiträde (Lag om rättegång i brottmål 2:1a)

- Under förundersökningen eller rättegången
- FöUL 4 kap 10 § 3 mom: framställning till domstolen om att ett rättegångsbiträde ska förordnas för målsäganden, om det finns orsak till det enligt bestämmelserna i 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål
 - 1) sexualbrott som avses i SL 20, om inte ett förordnande av särskilda skäl anses onödigt
 - 2) brott som avses i SL 21 kap 1-6 och 6 a § , om ett förordnande anses befogat med hänsyn till förhållandet mellan målsäganden och den misstänkte
 - 3) brott mot liv, hälsa eller frihet utifrån ett antal motiveringar som nämns här

Förundersökningsmyndigheten ska enligt FöUL 4:10.1 se till att rätten att anlita biträde faktiskt tillgodoses när parten önskar det eller **när garantierna för en rättvis rättegång kräver det.**



3. Stöd för god praxis

- **Honkatukia, Päivi: Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu [Offer i rättsprocessen. Sårbarhet, service och bemötande].** Rättspolitiska forskningsinstitutets undersökningar 252/2011
 - Offer för sexualbrott och de som fått beslut om åtalsetergift missnöjdast
 - Dålig kommunikation, osakligt bemötande / tillåtande av osakligt beteende, attityder, långsam handläggning och motiveringarna till åtalsetergift orsakade mest missnöje. Rättegångsbiträdena upplevdes i vissa fall vara dåliga på att förmedla information, ha bristfällig expertis och inte vara insatta i fallet.
 - Brottsofferjourens stödpersons medverkan under processen upplevdes positiv.
- **Uhri rikosprosessissa – ehdotus hyvistä menettelytavoista uhrien tarpeiden huomioon ottamiseksi [Offret i rättsprocessen – förslag till god praxis för beaktande av offrens behov].** Arbetsgruppens rapport 30.10.2018, JM-publikation 44/2018



- Offret ges information om sina rättigheter (t.ex. i form av en broschyr) i ett så tidigt skede som möjligt.
- Bedömning av skyddsbehov sker effektivt.
- Standardiserad information om bland annat möjligheten till rättegångsbiträde, stödperson och rättshjälp, hur processen kommer att fortskrida och hur rättegången är organiserad finns med i kallelsen från tingsrätten.
- Målsäganden kan också i praktiken undvika att möta den misstänkte någonstans i byggnaden i samband med rättegången.
- Skärmar eller andra sätt att hindra ögonkontakt mellan parterna under rättegången används.
- Ordföranden redogör i början av rättegången kort för vilka som är närvarande i rättssalen och vad som kommer att hända under rättegången.
- Sammanträdena hålls med lämpliga raster och med saklig interaktion.
- Tidtabellen för sammanträdena fastställs på ett sådant sätt att parterna inte behöver vänta långa tider (t.ex. behandlas ett sexualbrott på en förmiddag).